

FILOLOG TALABALARGA INGLIZ TILINI O‘QITISHDA MUSTAQIL TA’LIM OLISH KO‘NIKMASINI RIVOJLANTIRISHNING ILMIY- NAZARIY ASOSLARI

Y.R. Azzamov

O‘zDJTU, filologiya fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD), dotsent

***Annotatsiya.** Maqolada filolog talabalarning ingliz tili fanini o‘zlashtirish jarayonida mustaqil ta‘lim ko‘nikmalarini shakllantirishning ilmiy-nazariy asoslari yoritilgan. Mustaqil ta‘lim tushunchasining pedagogik va psixologik talqini, uning kompetensiyaviy yondashuv bilan uzviy bog‘liqligi, shuningdek, raqamli ta‘lim muhiti sharoitida o‘z-o‘zini o‘qitish va reflektiv yondashuvlarning ahamiyati tahlil qilingan. Muallif filologik ta‘limda ingliz tili fani orqali talabaning o‘z ustida ishlash, o‘zlashtirish strategiyasini mustaqil tanlash hamda o‘z faoliyatini baholash mexanizmlarini ilmiy asosda yoritadi.*

***Kalit so‘zlar:** mustaqil ta‘lim, filolog talaba, ingliz tili o‘qitish metodikasi, o‘z-o‘zini rivojlantirish, refleksiya, metakognitiv yondashuv, raqamli ta‘lim muhiti.*

Kirish. Globallashuv jarayonida xorijiy tillarni chuqur egallash filolog mutaxassislarning professional kompetensiyasida asosiy omilga aylanmoqda. Shu nuqtayi nazardan, talabalarning ingliz tilini faqat auditoriya mashg‘ulotlarida emas, balki mustaqil ta‘lim orqali o‘zlashtirishi ta‘lim samaradorligini belgilovchi yetakchi ko‘rsatkich hisoblanadi. Mustaqil ta‘lim — bu o‘quvchi yoki talabaning o‘z faoliyatini mustaqil rejalashtirish, nazorat qilish va tahlil etish jarayonini ifodalovchi murakkab kognitiv va irodaviy faoliyatdir.

1. Mustaqil ta‘lim tushunchasining ilmiy mohiyati

Pedagogik adabiyotlarda mustaqil ta‘lim turlicha talqin etiladi. P. Ya. Galperin va L. S. Vygotskiylar fikricha, o‘quv faoliyati “tashqi boshqaruvdan ichki boshqaruvga o‘tish” jarayonidir. Bu nuqtai nazar talabaning o‘z-o‘zini boshqarish (self-regulation) va metakognitiv monitoring mexanizmlarini rivojlantirish zarurligini ko‘rsatadi. Filolog talaba uchun mustaqil ta‘lim — bu o‘z-o‘zini o‘qitish madaniyati, ya‘ni yangi so‘z boyligini o‘rganish, grammatik strukturalarni o‘zlashtirish, nutq amaliyotini mustaqil tashkil etish kabi faoliyatlarni o‘z ichiga oladi.

2. Mustaqil ta‘limning nazariy asoslari

Mustaqil ta‘limni rivojlantirish quyidagi ilmiy yondashuvlarga tayangan holda amalga oshiriladi:

- Konstruktivistik yondashuv (J. Piaget, D. Ausubel): bilim tayyor shaklda berilmaydi, balki talaba uni faol ravishda o‘z tajribasiga asoslanib yaratadi.
- Metakognitiv yondashuv (J. Flavell): talaba o‘z fikrlash jarayonini kuzatish va boshqarish orqali o‘rganish samaradorligini oshiradi.

- Reflektiv yondashuv (D. Dewey, D. Kolb): o‘rganish tajriba, tahlil va xulosalash sikli orqali yuz beradi.

- Kompetensiyaviy yondashuv: talaba o‘z faoliyatini natijaga yo‘naltirilgan holda rejalashtiradi, bunda “o‘rganishni o‘rganish” (learning to learn) asosiy maqsadga aylanadi.

Bu yondashuvlar filologik ta’limda ingliz tilini o‘qitishda mustaqil faoliyatni shakllantirish uchun nazariy zamin yaratadi.

3. Filolog talabalarning mustaqil ta’lim faoliyatining tuzilmasi

Filolog talabalarning mustaqil o‘qish faoliyatini quyidagi bosqichlarda ko‘rish mumkin:

1. Motivatsion bosqich: talabaning ingliz tili o‘rganishga ichki ehtiyoji va maqsadi aniqlanadi.

2. Rejalashtirish bosqichi: o‘qish rejasi, resurslar (audio, video, platformalar) tanlanadi.

3. Amaliy bosqich: mustaqil topshiriqlar, mashqlar, tarjima va yozma ishlar bajariladi.

4. Reflektiv bosqich: talaba o‘z natijasini tahlil qiladi, xatolarni tuzatadi va o‘zini baholaydi.

Bu bosqichlarning uyg‘unligi filolog talabalarning mustaqil ishlash madaniyatini shakllantiradi va ularning o‘zini anglash, o‘z faoliyatiga tanqidiy nazar bilan qarash ko‘nikmasini mustahkamlaydi.

4. Mustaqil ta’limni rivojlantirishda o‘qituvchining roli

Zamonaviy ta’limda o‘qituvchi facilitator, ya’ni o‘rganish jarayonini yo‘naltiruvchi va motivatsiya beruvchi shaxs sifatida talqin qilinadi. O‘qituvchi:

- mustaqil ish uchun topshiriqlarni differensial tarzda ishlab chiqadi;
- talabalarning metakognitiv monitoringini baholaydi;
- ularning o‘z-o‘zini o‘rganish refleksiyasini rag‘batlantiradi;
- raqamli resurslar (Quizlet, Padlet, Google Classroom, AI-assistentlar)

orqali shaxsiy o‘quv traektoriyasini tashkil etadi.

Natijada talaba o‘z bilimining subyekti sifatida shakllanadi, bu esa ingliz tili o‘qitish jarayonini shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim modeliga olib keladi.

Xulosa. Filolog talabalarga ingliz tilini o‘qitishda mustaqil ta’lim olish ko‘nikmasini rivojlantirish — bu shunchaki tashkiliy jarayon emas, balki shaxsiy o‘zgarish, refleksiya va o‘zini rivojlantirish madaniyatini shakllantirishdir. Mustaqil ta’limning ilmiy-nazariy asoslari — konstruktivizm, reflektivlik va metakognitsiya — bugungi ingliz tili ta’limini shaxsga yo‘naltirilgan, natijaga asoslangan tizimga

aylantiradi. Shu bois, o‘qituvchi va talaba o‘rtasida hamkorlikka asoslangan o‘quv muhitini yaratish zamonaviy filologik ta’limning asosiy yo‘nalishiga aylanishi zarur.

References:

1. Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
2. Flavell, J. H. (1979). “Metacognition and Cognitive Monitoring.” *American Psychologist*, 34(10), 906–911.
3. Dewey, J. (1933). *How We Think: A Restatement of the Relation of Reflective Thinking to the Educative Process*. D.C. Heath.
4. Biggs, J., & Tang, C. (2011). *Teaching for Quality Learning at University*. Open University Press.
5. Azizova, G. (2022). “Ingliz tili o‘qitishda mustaqil ta’limni tashkil etishning zamonaviy yondashuvlari.” *Til va ta’lim jurnali*, 4(2), 45–52.
6. UNESCO. (2021). *Future Competencies and the Future of Curriculum*. Paris: UNESCO.